

Kolodvorska 13
1000 Ljubljana
Slovenija
T: +386 1 239 22 13
F: +386 1 239 22 16
E: info@kinodvor.org
www.kinodvor.org

Kinodvor.
Mestni kino.

Zeleno kolo Wadjda 9+

pedagoško gradivo

avtorici Irena Weber, Živa Jurančič

kazalo

uvodna beseda	3
o filmu	3
filmografski podatki.....	3
festivali in nagrade.....	4

vsebina	4
o avtorici: film kot izhod iz nevidnosti	5
intervju s Haifo Al Mansour	6
iz prve roke	9
zgodovinsko in etnografsko ozadje	9
pred ogledom filma.....	10
izhodišča za pogovor o filmu: antropološka analiza	10
zeleno kolo.....	10
šola in obdobje najstništva.....	10
obleka.....	11
odnosi med spoloma in segregacija	12
izhodišča za pogovor o filmu: liki in odnosi med njimi	14
Vadžda	14
Vadždina mama	15
Vadždin oče	15
Abdulah.....	16
dodatne dejavnosti.....	17

Kinodvor dovoljuje in spodbuja nadaljnjo uporabo gradiva v filmsko-vzgojne namene. Veseli bomo vaših odzivov, poročil o uporabi, konkretnih učnih priprav na film, predlogov in pripomb. Gradivo je oblikovano kot pomoč staršem ali strokovnim delavcem v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Za vse druge uporabe nam pošljite pisno prošnjo na kinobalon@kinodvor.org.

Kolofon | **Zeleno kolo** • Gradivo za učitelje in starše Kinobalon • Avtorici: *Vsebina, O avtorici: film kot izhod iz nevidnosti, Zgodovinsko in etnografsko ozadje, Izhodišča za pogovor o filmu, antropološka analiza*: Irena Weber; *Uvodna beseda, Pred ogledom filma, Izhodišča za pogovor o filmu: liki in odnosi med njimi, Dodatne dejavnosti*: Živa Jurančič • Uredila: Živa Jurančič • Jezikovni pregled: Mojca Hudolin • Slikovno gradivo: Demiurg / arhiv Kinodvora • Izdal v elektronski obliki: Javni zavod Kinodvor, 2014

uvodna beseda

Zeleno kolo je film o odraščanju deklice Vadžde, ki s svojimi najstniškimi željami trči ob konservativna pravila družbe, v kateri živi. Vadžda namreč odrašča v Savdski Arabiji, kjer so v veljavi stroga pravila, ki ženske postavljajo v manjvreden in »neviden« položaj. Pedagoško gradivo prinaša nekaj osnovnih podatkov o Savdski Arabiji, zanimivosti o nastanku filma, izhodišča za pogovor ob ogledu in nekaj predlogov za nadaljnje dejavnosti. Kljub specifičnemu kulturnemu okolju, v katerem se zgodba odvija, film nudi širše iztočnice za pogovor o odraščanju, spolnih vlogah, položaju žensk in vlogi šole pri ustvarjanju spolne neenakosti tudi v naši družbi. V pedagoškem gradivu najdete še intervju z režiserko: Haifaa Al Mansour je prva, ki ji je uspelo posneti celoten film v Savdski Arabiji – državi, kjer so sicer kinematografi prepovedani. Pri tem pa ji dejstvo, da je ženska, ni predstavljalo olajševalne okoliščine, temveč velik izziv.

o filmu

filmografski podatki

slovenski naslov **Zeleno kolo**

izvirni naslov **Wadjda**

država produkcije Savdska Arabija / Nemčija

leto produkcije 2012

tehnični podatki DCP, barvni, celovečerni igrani film, 97 minut

jezik v arabščini s slovenskimi podnapisi

režija Haifaa Al Mansour

scenarij Haifaa Al Mansour

montaža Andreas Wodraschke

fotografija Lutz Reitemeier

glasba Max Richter

igrajo Reem Abdullah (mama), Waad Mohammed (Vadžda), Abdullrahman Al Gohani

(Abdulah), Ahd (G. Husa), Sultan Al Assaf (oče)

producent Gerhard Meixner, Roman Paul

produkcija Highlook

distribucija Demiurg

festivali in nagrade

Nagrade C.I.C.A.E., Interfilm in CinemAvvenire – Benetke 2012. London 2012. Kristiansand 2013. Tribeca 2013. Sydney 2013. Nagrada občinstva – Los Angeles 2013. Nagrada občinstva Dioraphthe – Rotterdam 2013. Nagrada za najboljši film – Dubaj 2013. Nagrada občinstva – Fribourg 2013. Nagrada občinstva – Göteborg 2013. Liffe 2013.

vsebina

Zgodba o deklici, ki si želi kolo v deželi, kjer ženske ne smejo voziti koles: v svoji nameri je pragmatično premočrtna, saj bi rada v dirkanju premagala prijatelja Abdulaha. Film odpre posnetek dekliških čevljev in glasov, ki recitirajo Koran. Iz zboru deklet izstopa Vadžda, ki zgolj odpira usta, ker verzov ne zna, in po učiteljičinem odzivu lahko sklepamo, da je to vsakodnevni prizor. Vadžda doma posluša ameriško glasbo, si barva teniške copate, izdeluje prepovedane zaplestnice in jih prodaja v šoli: rada bi namreč zbrala denar za zeleno kolo, ki se nekega dne, kot na oblaku, pripelje mimo njenega vidnega polja na poti med šolo in domom.

Za drobiž posreduje skrivno sporočilo med dekletom iz višjega razreda in njenim občudovalcem (ter predrzno zvabi denar tudi od njega), vendar njeno posredništvo pride na dan. Na zagovor mora k ravnateljici, kjer dobi opomin, medtem ko deklet iz višjega razreda izključijo iz šole. Ko Vadžda izve, da je na tekmovanju iz poznavanja in recitiranja korana mogoče dobiti denarno nagrado, ki je večja od cene kolesa, se posuje s pepelom, opraviči ravnateljici in se prijavi na tekmovanje. Priprav se loti nadvse zavzeto, pri čemer ji pomaga mama: izkaže se, da je mama imenitna recitatorka korana in Vadžda na tekmovanju zmaga. Na vprašanje, kaj bo naredila z nagrado, z zanosom in brez premisleka odgovori, da si bo kupila kolo. Ravnateljica ugotovi, da bo treba nagrado podariti prijateljem v Palestini in Vadžda razočarana odide domov. Tam jo čaka zeleno kolo, ki ji ga je kljub vsem pomislekom kupila mama po lastni bridki izkušnji. Njen mož si je namreč pod materinim pritiskom izbral drugo

ženo, ki naj bi mu rodila sina. Gesto je mogoče razumeti kot žensko solidarnost in kot posebno vez med mamo in hčerko. Vadžda tekmuje z lojalnim prijateljem Abdulahom in ga prehitita tako, da v zadnjem prizoru ostane sama na zelenem kolesu na koncu ulice.

o avtorici: film kot izhod iz nevidnosti

Haifaa Al Mansour je prva režiserka iz Savdske Arabije, ki je svoj celovečerni film v celoti posnela v domovini. V mladosti si je mnogo filmov ogledala na videokasetah, saj v državi ni kinematografov. Videokasete so si zanjo izposojali prijatelji, ker dekleta v videoteko niso smela vstopiti. Njen oče je podpiral gledanje filmov tudi zato, da je imel mir pred dvanajstimi otroki v hiši. Haifaa Al Mansour je imela rada ameriške in kitajske popularne filme ter produkcijo indijskega Bollywooda. Filmi so ji odpirali obzorja onkraj njenega malega domačega kraja, prinašali zgodbe o ljudeh in običajih, predvsem pa močna čustva. Še posebej so ji bile pri srcu ameriške romantične komedije. Filmi so ji bili takrat sredstvo za razpiranje prostora in čustvovanja, ni pa razmišljala, da bi se s filmom tudi sama ukvarjala. Po študiju na Ameriški univerzi v Kairu se je vrnila domov in se kot ženska, ujeta v pravila konservativne družbe, počutila povsem nevidno. Iskala je načine in poti, ki bi jo pripeljali iz nevidnosti in se odločila za snemanje kratkega filma, pri katerem so ji pomagali sorodniki. Ker jo je prvi dosežek osrečil, je nadaljevala s snemanjem še dveh kratkih filmov in dokumentarca, ki se je osredotočil na problematiko savdskih žensk in njihovega »nevidnega« položaja. Zatem je odšla v tujino in opravila magisterij s področja filma. Podrobneje se je seznanila s klasično italijansko kinematografijo in s sodobnim iranskim filmom, kar je na neki način vplivalo tudi na izbiro tematike in sloga filma o Vadždi. Pri snemanju se je držala vseh zapovedi državne cenzure in zelo pazila, da ne bi prestopila meja kontroverznosti, saj ni želela vzbujati vtisa radikalnosti. Zaradi zapovedi sekluzije za ženske (to je prostorska ločenost, vključno z zakrivanjem) je snemanje vodila zakrita v kombiju in navodila ekipi dajala po voki-tokiju. Svoj prvi celovečerni film razume kot prispevek k širjenju strpnosti v Savdski Arabiji in odpiranju prostora za ženske z malimi, previdnimi koraki. Strinja se, da verjetno ruši tabuje, četudi to ni bil njen namen. Pravi, da je zgolj navdušena pripovedovalka zgodb. Savdska Arabija se je z njenim filmom prvič v zgodovini prijavila za tujejezičnega oskarja 2014. Režiserka danes živi v Bahrainu.

intervju s Haifo Al Mansour: »Ženske in dekleta sem hotela podpreti v njihovem samozaupanju«

Pogovor s savdskoarabsko režiserko Haifo Al Mansour o njenem igranem prvencu Zeleno kolo in o razmerah za snemanje filmov v kraljestvu Savdska Arabija.

Katere avtobiografske elemente najdemo v filmu Zeleno kolo?

Tako kot moja junakinja prihajam iz tipične tradicionalne družine, ki pripada srednjemu sloju. Imam enajst bratov in sester, hodila sem v državno šolo in kakor Vadžda k šolski uniformi nosila superge. Moji starši niso bogati, nikoli niso potovali in ne znajo niti besede angleško. Toda vedno so me podpirali pri tem, da hodim svojo pot. Moj namen je bil, da v filmu posredujem nekaj tega življenjskega občutja.

Kako se je porodila zamisel za film?

Hotela sem povedati zgodbo iz svoje domovine ter osvetliti napetosti med tradicijo in modernim časom. Zlasti kolo kot simbol mobilnosti in svobode je v tej zgodbi zgled za družbeni preobrat. Pomembno mi je bilo, da ženske in dekleta podprem v njihovem samozaupanju, hkrati pa nisem hotela svoje domovine kar na splošno očrniti.

Zakaj ste želeli film posneti ravno v Savdski Arabiji, kjer so kinematografi prepovedani?

Zavedala sem se, da ga bo tam zelo težko posneti. Toda hotela sem ustvariti avtentičen film, in tako ni bilo druge možnosti. Savdskoarabska družba je ravno na tem, da poveča svoboščine umetnikov in žensk. Ta razvoj seveda krepi motivacijo. Poleg tega sem hotela ljudem posredovati podobe in vtise iz dežele, ki je mnogim povsem neznana.

V kakšnih razmerah ste snemali?

Spopasti sem se morala z različnimi težavami, kljub vsemu pa je v tej državi mogoče dobiti dovoljenje za snemanje. Za to se moramo zahvaliti televiziji. Gre pa vsekakor za dolgotrajen proces, biti moraš zelo potrpežljiv. Uredniki na televiziji so zelo občutljivi glede cenzure, rokopise berejo izredno natančno.

Govorite o cenzuri. Na kaj je treba pri tem paziti?

Oh, veliko stvari ni zaželenih: predvsem podobe golih teles, poljubi, seksualni prizori, pa tudi kritika naše politike ali religije. Ampak mene to ni zadevalo, svojo zgovorno zgodbo sem lahko posnela brez vsega tega.

Ste dobili tudi državno podporo?

Sklada za finančno podporo v Savdski Arabiji ni; film na tem koncu sveta šele orje ledino. Toda dovoljenje za snemanje je že zelo dragoceno, kajti s tem dobiš tudi pomoč policije, ko je, recimo, treba zaradi snemanja zapreti ceste.

S katerimi težavami ste se pri snemanju soočali zato, ker ste ženska?

Zaradi naše segregacijske družbe sem morala pri vseh prizorih v eksterierju sedeti v avtu in dajati navodila po voki-tokiju. Poleg tega savdskoarabske ženske slabo poznamo ceste in se slabo orientiramo, saj se nismo vajene gibati po državi brez spremstva. Stalno smo namreč odvisne od voznika ali moškega spremstva.

Je bilo težko najti igralce za film?

Nikakor, vsi savdskoarabski moški sanjajo o tem, da bi bili igralci.

Torej zanje ni problem, da sodelujejo pri filmu, ki ga režira ženska?

Prepričana sem, da bi bil številnim od njih ljubši moški režiser. Toda skušnjavi dobre vloge se vendarle niso mogli upreti. Nekaj je seveda jasno: če bi bila moški, bi do mene čutili večje spoštovanje.

Kako pa je sicer potekalo iskanje igralcev? Predvsem me zanima, kako ste našli to čudovito mlado glavno igralko ...

Do odraslih igralk smo brez težav prišli prek savdskoarabskih televizijskih postaj. Težko pa je bilo najti mladoletno glavno igralko. Pomagati smo si morali s produkcijskimi podjetji, ki redno iščejo otroke za TV-filme ali manjše gledališke predstave. Vad Mohamed se je naši ekipi pridružila šele pozno – v kavbojkah, supergah in z neurejenimi lasmi. Angleško ni govorila, toda imela je čudovit glas in vsako besedo je znala zapeti.

Zakaj se ženske ne smejo pokazati pred kamero nepokrite?

V Savdski Arabiji morajo ženske na cesti in v javnosti nositi abajo. V zaprtih prostorih pa te zapovedi ni in v tem se razlikujemo od Irana. Vsekakor veljajo določeni predpisi glede oblačenja. Preveč gole kože – to ni zaželeno, roke in noge naj bi bile pokrite.

Od letos smejo savdskoarabske ženske voziti kolo. Je to dosegel vaš film?

Film je vsekakor sprožil razpravo. Ob tem pa moram povedati, da gre za res skromen korak naprej, kajti ženske potrebujejo privoljenje svojega očeta ali moža in smejo kolesariti samo z moškim spremstvom. Toda nekaj se vendarle dogaja, in to tudi na politični ravni: od leta 2015 bodo smele savdskoarabske ženske voliti.

Vaš film je bil prikazan na festivalu v Dubaju. Kako so ga tam sprejeli?

Film je bil izjemno odmeven in to kaže, kako pomembno je, da spregovorimo o stvareh. Veliko Arabcev je tudi ponosnih, če iz njihove države prihaja nagrajeno delo. Mene se je ta veliki odziv zelo dotaknil. Film bo kmalu mogoče videti tudi v Savdski Arabiji. Ne sicer v kinu, temveč na televiziji in DVD-ju. Kinematografsko kulturo pa moramo šele vzpostaviti.

Avtorica intervjuja, ki je nastal 7. 8. 2013, je Kirsten Liese – publicistka, ki se posveča predvsem filmu in glasbi.

Prevod: Anja Naglič

iz prve roke

»Zelo sem ponosna, da sem ustvarila prvi celovečerec, kadarkoli v celoti posnet v Kraljestvu. Prihajam iz majhnega kraja v Savdski Arabiji, kjer je veliko deklet, kot je Vadžda, z velikimi sanjami, močno osebnostjo in ogromno zmogljivostjo. Ta dekleta lahko preoblikujejo in spremenijo našo državo in bodo to tudi storila.«

- Haifaa Al Mansour, režiserka in scenaristka

zgodovinsko in etnografsko ozadje

Savdska Arabija je dedna teokratska kraljevina, ki jo vodi družina Savd. Večina prebivalcev so Suniti, ki predstavljajo eno od dveh vej islama. Suniti ne priznavajo šiitske dedne pravice Alijevih potomcev in menijo, da so sami pravi sledilci Mohamedovega izročila. V Savdski Arabiji je v veljavi posebna oblika konservativnega islama, ki mu pravimo vahabizem, imenovan po kleriku ibn Abd al-Vahabiju, ki je skupaj z ibn-Savdom ustanovitelj prve savdske države. Prebivalstvo je po večini stalno nastanjeno, saj so tradicionalna beduinska nomadska plemena dramatično spremenila življenjski slog pod pritiski razvoja države, ki želi imeti nomade pod nadzorom. Plemenska razdelitev v družbi je v filmu nakazana z opazko, da za strica Vadždinega prijatelja Abdulaha ne bodo volili, ker ni iz istega plemena.

Vahabistična interpretacija šeriatskega prava določa strogo sekluzijo in zakrivanje za ženske.

pred ogledom filma

Pred ogledom filma skupaj z otroki in mladimi poiščimo Savdsko Arabijo na zemljevidu in iz različnih virov zberimo čim več informacij o tej državi in njenih prebivalcih (jezik, religija, podnebje in druge geografske značilnosti, politična ureditev ...). Otroke povprašajmo, ali je kdo od njih že bil v Savdski Arabiji. Morda poznajo koga iz te države ali iz okoliških držav? Spregovorimo lahko tudi o naših predstavah glede odraščanja tamkajšnjih otrok. Svoje predstave naj otroci in mladi zapišejo, narišejo. Po ogledu filma si jih lahko ogledamo znova in razmislimo, ali so se naše predstave in razumevanje filma spremenili.

izhodišča za pogovor o filmu: antropološka analiza

Irena Weber

zeleno kolo

Zelena je tradicionalna barva islama in je v Koranu omenjena v opisih raja oziroma rajskih prebivalcev. Zelene barve so zapestnice, ki jih nekateri muslimani nosijo kot simbol verske pripadnosti. Zelena je tudi zastava Savdske Arabije.

Katere barve pri nas razumemo kot simbolne? So to barve državnih simbolov, barve otroških slikanic, barve igrač? Je pomembna barva našega kolesa?

šola in obdobje najstništva

Šole v Savdski Arabiji se strogo delijo po spolu, vendar poznamo primere takšnih šol tudi drugod po svetu, npr. v Veliki Britaniji ali ZDA, kjer gre običajno za stare elitne in zasebne šole. Kakšen je namen delitve po spolu? Ali so učni načrti za dekleta in fante različni? Za kakšno vlogo v družbi jih šole pripravljajo? Kakšna je prednost mešanih šol?

Šole v Savdski Arabiji niso sekularizirane, kar pomeni, da so verske in sledijo zapovedim islama. Prakticiranje drugih ver v Savdski Arabiji ni dovoljeno, kristjani so tujci brez državljanstva. Verska vzgoja je sestavni del šolanja in je ni mogoče razločiti od učnega načrta. Recitiranje korana je del vsakodnevnega kurikulumuma, tekmovanje iz poznavanja korana pa je,

kot vidimo v filmu, posebej nagrajena in spodbujana dejavnost. Kakšen status imajo pri nas verske šole? Kako je bila vera vključena v naše šole v času naših dedkov in babic (pradedkov, prababic)? Kakšen status imajo muslimani pri nas?

Dekleta se v času menstruacije korana ne smejo dotikati neposredno z roko, ker v tem obdobju veljajo za nečista. Kategorija nečistosti je sicer poznana v mnogih kulturah in je pri ženskah povezana z menstrualno krvjo, pri moških pa npr. s spermo. Prepovedi v različnih kulturah običajno označujemo s polinezijsko besedo tabu. V vsakodnevnem izražanju pa je tabu nekaj, o čemer ne govorimo. O čem pri nas ne govorimo, kaj je pri nas tabu?

V filmu je želja po kolesu oblika dekliškega uporništvu, ker vožnja kolesa za ženske ni dovoljena, ravno tako kot vožnja avtomobila (neposredna posledica filma je bila, da so savdskoarabske oblasti dovolile vožnjo s kolesom za ženske na posebej določenih prostorih). Kakšne so oblike najstniškega uporništvu pri nas? Čemu/komu se mladi upirajo? Ali se najstniško uporništvu spreminja skozi čas? Ali je vožnja s kolesom tudi pri nas v določenih okoliščinah lahko oblika individualnega samoizražanja?

obleka

Antropološko razumevanje kategorije obleke vključuje »zunanjo podobo« osebe, torej ne le njeno oblačilo v ožjem smislu, temveč tudi njeno okrasje in njene telesne spremembe (poslikave, pričeska itd.) Obleka je zunanji izraz zgodovinsko in geografsko določene identitete in povezave posameznika z določeno skupnostjo. Obleka izraža posameznikovo pripadnost skupini, hkrati pa ga ločuje od drugih – podobno kot prostor »vključuje« in »izključuje«. Je sredstvo vizualne komunikacije in je tisto, kar sporoča. Je tudi znamenje spolne identitete osebe, ki jo nosi. Takšna sporočilnost obleke naj bi bila že na prvi pogled nedvoumna tako za tistega, ki jo nosi, kakor za drugega. Pri dojenčkih, ki so na videz pogosto spolno »nerazločljivi«, si pomagamo z barvami, kopicami, lasnimi okrasi in podobnim, da okolici sporočimo spol potomca. In čeprav so zadrege pri določanju spola pri dojenčkih in majhnih otrocih simpatične, lahko postanejo pri prepoznavanju spola odraslih vir izjemnega nelagodja, zlasti če je telesni videz osebe skupaj z njeno obleko tak, da ne znamo z gotovostjo določiti njenega spola. Navajeni smo namreč, da so spolne kategorije nedvoumne in da je obleka njihov

vizualni sporočilni kod. Mnoge oblačilne prakse v zgodovini (od povezovanja nog, korzetov – kovinskim delom korzeta se je v angleščini reklo stays – do visokih pet) so prispevale k temu, da je bila ženska mobilnost manjša od moške.

Praksa zakrivanja, ki jo na Zahodu predvsem v medijih prikazujejo kot dokaz islamskega zatiranja žensk, se precej razlikuje med različnimi deželami, pa tudi znotraj njih, se pravi med ženskami iz različnih socialnih slojev, iz urbanih ali vaških središč. Po drugi strani poznamo tudi tradicije moškega zakrivanja, npr. med severnoafriškimi Tuaregi, kjer se striktno zakrivajo moški, ženske pa so razkrite.

Zakrivala se uporabljajo povsod v javnih prostorih, medtem ko so ženske doma oblečene v zelo različnih stilih.

Za ženske v Savdski Arabiji je predpisana abaja, črno zakrivalo, ki sega od glave do gležnjev in si jo ženske nadenejo preko vsakdanjih oblačil. Učiteljica Vadždi naroči, da mora prihajati v šolo zagnjena v abajo, in mama to razume kot znak odraščanja oziroma prestopa iz otroštva v odraslost. Obraz ženskam pokriva nikab, obrazno zakrivalo, ki ima lahko odprtine za oči ali pa obraz pokriva v celoti. V filmu vidimo oba primera. Tudi za moške so predpisana ustrezna (skromna) oblačila. V šoli Vadžda in njene sošolke nosijo šolske uniforme.

Šolske uniforme najdemo v več kot štiridesetih različnih državah na vseh celinah. V nekaterih primerih je uniforma zapovedana v celotni državi, v drugih, kar velja tudi za Evropo, pa zgolj v zasebnih (elitnih) šolah. Nedavno se je razprava o uvedbi šolskih uniform kot parlamentarna pobuda odprla tudi v Sloveniji, vendar nadaljnji koraki niso bili narejeni. Kakšne posledice naj bi imela uvedba šolskih uniform na naših šolah?

Kaj pomeni pregovor »obleka naredi človeka«? Na kakšen način najstniki z oblačenjem izražajo svojo identiteto? Ali je sledenje modi tudi neke vrste uniforma? Kakšen odnos imamo do zakrival?

odnosi med spoloma in segregacija

Za razumevanje odnosov med spoloma v pogojih prostorske segregacije, vključno z zapovedjo zakrivanja, je treba razložiti dve osnovni kategoriji: mahram in na-mahram.

V kontekstu spolno ločenih prostorov so normalni socialni stiki dovoljeni le med tistimi osebami, med katerimi je poroka prepovedana – te osebe so v razmerju mahram (torej druge

drugim prepovedane za zakonsko zvezo). V širokem pomenu besede, kakršen pride do izraza v vsakdanji rabi, se kategorija mahram nanaša na vse osebe, s katerimi se nekdo lahko neovirano druži in ima z njimi neformalne odnose. Prepovedani za poroko so predvsem krvni sorodniki (razen poroke med paralelnima bratrancem in sestrično po očetovi strani, ki je celo zaželena), svaški sorodniki, mlečni sorodniki in sorodniki, ki izhajajo iz nezakonske seksualne zveze. Pri nas poznamo samo kategorijo krvnega sorodstva, medtem ko islamske države poznajo tudi mlečno sorodstvo. O mlečnem sorodstvu ali sorodstvu po mleku govorimo, kadar dva otroka pijeta mleko pri isti dojilji: nista krvna sorodnika, sta pa brata/sestri po mleku. To bratstvo oz. sestrstvo je enakovredno krvnemu sorodstvu, zato so tudi te osebe v razmerju mahram: lahko neovirano komunicirajo in se družijo.

Vsi ostali sodijo v kategorijo na-mahram, zato morajo biti ženske pred njimi zakrite, velja pa tudi stroga delitev prostorov v stanovanjih in hišah.

V filmu vidimo segregacijo ne le v šoli, ampak tudi doma. Ko so na obisku očetovi prijatelji, ki niso sorodniki, so torej v razmerju na-mahram. Mama in Vadžda zato ne smeta stopiti v moške prostore in hrano, ki jo pripravljata, puščata pred vrati, da jo oče odnese v sobo. Mama želi za svakovo poroko kupiti zapeljivo rdečo obleko, ki bi jo lahko nosila brez zakrivala, ker bi bili na poroki le sorodniki. Izkaže pa se, da načrtovana poroka ne bo svakova, temveč kar moževa: islam namreč dovoljuje mnogoženstvo in tako mama namesto rdeče obleke kupi zeleno kolo za Vadždo.

Kakšne so zapovedi odnosov med spoloma pri nas? Kako so organizirani zmenki? Ali poznamo ženske in moške prostore? Je kuhinja »ženski« prostor? Ali sta garaža in delavnica »moška« prostora? Se lahko dekleta po mestu gibljejo z enako lahkoto in varnostjo kot fantje? Kateri kulturni elementi so v filmu univerzalni, kateri pa partikularni?

izhodišča za pogovor o filmu: liki in odnosi med njimi

Živa Jurančič

Vadžda

Vadžda je desetletna deklica, ki ima podobne interese in želje kot odraščajoča dekleta drugod po svetu. Vendar pa živi v okolju, ki njenih želja ne podpira oziroma jih prepoveduje. Vadžda se zahtevam okolice ne podredi, temveč vztrajno in iznajdljivo sledi svojim ciljem.

Otroke in mlade povprašajmo, kakšna se jim je zdela Vadžda. S kakšnimi značilnostmi bi jo opisali? Je vztrajna, trmasta, iznajdljiva? Kje se značilnosti, ki so jih opazili pri njej, kažejo v filmu? Bi jo opisali tudi kot iskreno in marljivo? Zakaj da oziroma zakaj ne? Vadždo in njeno odraščanje primerjajmo z najstniki in odraščanjem pri nas. Kakšni so njeni interesi in hobiji? Kaj ima rada in s kom se rada družijo? Kakšen je njen odnos do šole, učiteljic, mame in očeta? Je Vadžda podobna nam? V čem da in v čem ne?

Vadždina mama

Mama živi v skladu s prepričanji, pričakovanji in zahtevami tradicionalnega in konservativnega okolja do žensk. Mnoga izmed njih je ponotranjila in jih ne preizprašuje. Kljub prigovarjanju prijateljice Lejle se ne odloči za delovno mesto v bolnišnici, ki je veliko bližje domu kot delo, ki ga opravlja zdaj. V bolnišnici namreč ženske niso v celoti zakrite, moški pa jih neposredno nagovarjajo v javnosti, kar ji vzbuja vidno nelagodje. Prav tako sprva nima posluha za Vadždine sanje o kolesu, saj je tudi sama prepričana, da ga kot dekle ne sme voziti. Kljub nesporazumom in sporom pa Vadždi ves čas stoji ob strani pri njenih prizadevanjih na tekmovanju, jo spodbuja in ji pomaga pri učenju. Na koncu ji kljub pomislekom kolo tudi kupi.

Otroke in mlade povprašajmo, kako bi opisali Vadždino mamo. Katere značilnosti so opazili pri njej in v katerih prizorih v filmu? Kakšen je njen odnos do Vadžde in kakšen do očeta? Kako sprejema dejstvo, da njenemu možu mati išče novo ženo? Kako otroci razumejo mamino gesto, da na koncu filma kljub svojim prepričanjem Vadždi kupi kolo? Kaj menijo, zakaj to stori? Otroke in mlade povprašajmo tudi, v čem je Vadždina mama podobna njihovim mamam oziroma liku mame pri nas. In v čem se od njega razlikuje?

Vadždin oče

V filmu **Zeleno kolo** nastopajo predvsem ženski liki, njihov položaj v vsakdanu in družbi, ki pa je v celoti podrejen moški avtoriteti. Oče v filmu igra stransko vlogo in se v dogajanju pojavi le nekajkrat. Je odmaknjen od družinskega vsakdana, pogosto odsoten, prihaja in odhaja, kot ustreza njemu. Do Vadžde je včasih pozoren in ljubeč (prizor, ko ji iz puščave prinese vulkanski kamen, ali prizor na koncu filma, kjer ob Vadždini zmagi izkaže ponos in veselje), ob drugih priložnostih pa ne pokaže prav nikakršnega zanimanja (prizor, v katerem njeno željo po kolesu ob igranju računalniških igrice popolnoma presliši). Vadžda kot deklica nima enake veljave kot moški potomci, ki so tudi edini umeščeni na družinsko drevo. Ker mu žena, Vadždina mama, ne more roditi sina, se oče odloči za poroko z drugo ženo, ki mu jo poišče mati.

Otroke in mlade povprašajmo, kako bi opisali Vadždinega očeta. Kakšen je njegov odnos do Vadžde in Vadždine mame? Kako se njegov odnos vidi skozi film? Bi Vadždinega očeta lahko primerjali z likom očeta pri nas? V čem mu je podoben in v čem se razlikuje?

Abdulah

Abdulah in Vadžda se večino časa nagajivo zbadata, med njima pa na tihem rasteta prijateljstvo in simpatija. Abdulah Vadždi pripelje kolo, da lahko vadi vožnjo na terasi, pomaga ji pri reševanju težav z maminim voznikom Iqbalom, podari ji čelado in jo skuša potolažiti, ko na tekmovanju ne prejme denarne nagrade. Ob koncu filma svojo naklonjenost Vadždi tudi prizna. Ko bosta starejša, bi se z njo rad poročil.

Otroke in mlade povprašajmo, kako bi opisali Abdulaha ter odnos med njim in Vadždo. Na kakšen način si izkazuje prijateljstvo in simpatijo? V katerih prizorih v filmu se to vidi? Bi lahko v njunem odnosu zaznali razlike v primerjavi z moško-ženskimi odnosi starejše generacije? Kaj pa mi? Kako razumemo prijateljstvo? Kaj nam je pri prijateljstvu pomembno? Kako izkazujemo naklonjenost osebi, ki nam je všeč?

dodatne dejavnosti

Živa Jurančič

Odraščanje dekleta iz arabskega kulturnega okolja je tudi tema avtobiografskega stripa *Persepolis* avtorice Marjane Satrapi. Njena zgodba se odvija v Teheranu v Iranu. Marjane odrašča z naprednima staršema in ljubečo babico, v družbi katerih pozorno spremlja padec šahovega brutalnega režima. Ustanovitev nove Islamske republike napoveduje dobo »varuhov revolucije«, ki nadzorujejo vedenje prebivalcev. Marjane si mora zdaj zakrivati obraz, njene sanje o revoluciji pa postajajo še močnejše. V vojni proti Iraku na mesto padajo bombe, začne se pomanjkanje, ljudje izginjajo, represija je vsak dan hujša. Marjane je vse bolj uporniška, zato jo starši pošljejo v Avstrijo, kjer pri štirinajstih spozna povsem drugačno »revolucijo«: puberteto, svobodo in ljubezen, a tudi grenak okus življenja v tuji državi. Po stripu je nastal tudi istoimenski animirani film, v Kinodvoru pa smo zanj pripravili pedagoško gradivo: <http://www.kinodvor.org/media/persepolis.pdf>.

O odraščanju v drugačem okolju govori tudi dokumentarni film **Otroci z gore Napf**. Film ne prikazuje zelo oddaljenih krajev, temveč ostaja v Evropi v območju redko naseljenega in odmaknjenega švicarskega visokogorja. Tu na gorskih kmetijah živi približno petdeset otrok, ki hodijo v šolo v vas Romoos, od katere so mnogi oddaljeni več kilometrov, nekateri tudi do deset, in se v dolino spuščajo z gorsko vlečnico. Šamponiranje krave, igranje z mucki, hranjenje kokoši, skrb za jelene, zaščita ovac pred volkovi, košnja trave, rokoborba, dirka s kolesi, petje, igranje harmonike, izdelava piškotov, folklorni ples – vse to so dejavnosti, ki jih številni otroci in mladi danes počnejo redko ali sploh ne, za otroke z gore Napf pa so sestavni del vsakdana. Ob filmu sta nastala pedagoško gradivo in knjižica *Otroci z gore Napf*, ki ju lahko poiščete na spletni strani Kinodvora: <http://www.kinodvor.org/media/otroci-z-gore-napf-knjizica.pdf> in http://www.kinodvor.org/media/otroci_z_gore_napf_pg.pdf.